EBÛ ALİ FÂRMEDÎ

Horasan'da yetişen evliyânın büyüklerinden. İsmi, Fadl bin Muhammed'dir. 433 (m. 1042) senesinde doğdu. Yaşadığı devrin âlimleri arasında bir tane idi. Zâhirî din ilimlerini, Ebü'l-Kâsım Kuşeyrî hazretlerinden öğrendi. Ayrıca Ebû Abdullah Muhammed bin Muhammed Şirâzî, Ebû Mensûr Temimî, Ebû Abdurrahmân Neylî, Ebû Osman Sabûnî ve daha başka âlimlerden de ilim tahsil etti. Sözü, nasihatları pek te'sîrli idi. Selçuklu devletinin meşhûr veziri Nizâm-ül-mülk ve zamanının devlet erkânı, ona çok hürmet ederdi. 478 (m. 1085) senesinde vefât etti. Kabri Tûs ya'nî Meşhed şehrindedir.

Tasavvuf ilminde yüksek derecelere kavuşması iki vasıta ile olmuştur. Birisi Ebü'l-Kâsım Gürgânî-i Tûsî diğeri de Ebü'l-Hasen-i Harkânî'dir. Ebû Ali Fârmedî, insanların i'tikâd, amel, ibâdet ve ahlâk husûsunda doğruyu öğrenmeleri ve yapmaları, böylece Allahü teâlânın rızâsına kavuşmaları için onlara rehberlik edip, buna kavuşturan ve kendilerine silsile-i aliyye denilen meşhûr velilerden olup, bu âlimlerin yedincisidir. Rûh ilimlerinin mütehassısı idi. Ebû Saîd-i Ebülhayr'dan da istifâde ederek feyz aldı. Hocası Ebu'l-Kâsım-ı Gürgânî, Ebû Osman-ı Magribî'nin, bu da Cüneyd-i Bağdadî hazretlerinin talebesi olup, herbirisi, insanlara doğru yolu göstermek için yetişmiş yetkili kimselerdir. Ebû Ali Fârmedî hazretleri, hem İmâm-ı Gazâlî, hem de Yûsuf-i Hemedânî hazretlerinin hocası idi. Her ikisi de ondan istifâde ederek kemale gelmiş, yüksek derecelere kavuşmuştur.

Tasavvuf yoluna girişini, bizzat kendisi şöyle anlatır: "Gençliğimin başlangıcında, Nişâbûr'da ilim öğrenmekle meşgûl idim. Ebû Sa'îd-i Ebülhayr hazretleri ilim meclisimize teşrîf ettiler. Hemen huzûrlarına gelip hizmete başladım. Hallerindeki ve yüzündeki güzelliğe âşık olmuştum. Bu büyüklerin yoluna bağlı olan evliyânın sevgisi kalbime yerleşmişti. Birgün evine gitmiştim. Gizlice bir köşeye oturdum. Şeyh hazretlerine hiç görünmedim. O sırada kendileri, tam bir vecd hâlinde idiler. Kendisinden geçmiş bir haldeydi. Üzerinde bulunan elbiseleri birkaç parçaya ayırmıştı. Bu parçaları, bereketlenmek için talebeleri topladılar. Kendi yanında bulunan parçalardan birini saklayıp, "Ey Ebû Ali Tûsî neredesin?" diye seslendi. Bu mübârek zât beni tanımaz ve gözlerinin önünde değilim düşüncesiyle cevap vermedim. Fakat bu seslenmeyi üç defa tekrarladılar. Bunun üzerine beni çağırdıklarını anlayarak yanlarına gittim. Yanında sakladığı elbisesinin parçalarını bana verip gönlümü hoş ettiler. O esnada kalbimde öyle bir nûr parladı ve bir ferahlık ve huzûr hâsıl oldu ki, ta'rîf edemem. Bu hâl günden güne arttı. Kendimde, anlayamadığım ve anlatamayacağım bir takım haller meydana çıkmaya başladı. Huzûrlarından ayrılıp, hocam Ebü'l-Kâsım Kuşeyrî'nin huzûrlarına vardım. Başıma gelenleri anlattım. "Mübârek olsun!" buyurdular. Bundan sonra üç yıl daha ilim tahsili ile meşgûl oldum. Birgün kalemi mürekkebe batırdım. Siyah mürekkeb beyaz oluvermişti. Şaşırıp kaldım. Doğruca hocamın huzûruna gittim. Durumu arz ettim. "Madem ki kalem senin elinden kaçtı. Sen de onu terk eyle ve başka bir işle meşgûl ol" buyurdu.

Birgün hocam Ebü'l-Kâsım Kuşeyrî hamamda gusl (boy abdesti) alıyordu. Sormadan ve istemedikleri halde, kuyudan bir kova su çıkarıp hamamın havuzuna boşalttım. O anda hakîkaten bu miktar suya olan ihtiyâçlarını bilmiyordum. Sonra öğrendim. Hamamdan çıkınca, "Hamamın havuzuna su boşaltan kimdi?" diye sordu. Niçin yaptın? diyeceğinden korktum. Şaşırdım. Nihâyet "Ben idim" dedim. "Ey Ebû Ali! Ebü'l-Kâsım'ın yetmiş senede elde ettiği dereceleri, sen bir kova su ile kazandın. Allah senden râzı olsun" buyurdu. Bir müddet daha hocamın huzûrunda bulunarak, nefsimin terbiyesi ile meşgûl oldum. Birçok ma'rifetlere kavuştum.

Yine birgün bana bir hâl olmuştu. Kendimden geçtim. Bu hâl içinde sanki yok ve fark edilmez oldum. Bu hâlimi hocama anlattım. "Ey Ebû Ali! Benim gönül kuşum, buradan yukarısını bilemez" buyurdu. Ben de kendi kendime, beni bu makamdan ileri götürecek bir mürşide (rehbere) ihtiyâcım var, diye düşündüm. Bunun üzerine bir müddet geçti. Gün geçtikçe bu hâl artardı. Bu sırada Ebü'l-Kâsım Gürgânî'nin ismini işitmiştim. Tûs şehrine hareket ettim. Evini bilmiyordum. Şehre gelince sordum. Yerini ta'rîf ettiler, gittim.

Talebelerinden bir cemâatle mescidde oturuyorlardı. Ben de iki rek'at mescidi ziyâret namazı kılıp, önüne diz çöktüm. Şeyhin başı önüne eğikti. Başını kaldırdı ve "Gel, ey Ebû Ali!" buyurdu. Vardım, selâm verip oturdum. Ma'nevî hâllerimi anlattım. "Evet.. Başlangıcın mübârek olsun! Henüz bir dereceye kadar erişmişsin, ama terbiye görürsen, yüksek derecelere erişeceksin" buyurdu. Ben de gönlümde, "Benim rehberim budur" dedim. Yanında kaldım. Uzun müddet nefsimin terbiyesini emrettikten sonra, yüksek ma'nevî derecelere kavuşturdu. Cemâatini toplayıp, kızını bana nikâh etti.

Kalbimde hasıl olan aşk ve şevk ziyadesiyle artmıştı. Bu arzumun çokluğu sebebiyle, Ebü'l-Hasen-i Harkânî hazretlerinin sohbetine kavuştum. Hizmetinde bulundum. Nihâyetsiz feyzlere, ma'nevî zevklere eriştim.

Ebû Ali Farmedî, zamanında evliyânın önderi ve hidâyet güneşiydi. Nizâm-ül-mülk'ün makamına gelince, büyük vezir derin bir hürmetle ayağa kalkar, onu kendi makamına oturturdu. Halbuki İmâm-ül-Haremeyn ve Ebü'l-Kâsım Kuşeyrî geldiği zaman, sâdece ayağa kalkar, yerini terk etmezdi. "Neden böyle yapıyorsun?" diye sorduklarında, "Ebû Ali Farmedî hazretleri benim yüzüme karşı kusurlarımı söylüyor, yaptığım yanlış işleri, haksızlıkları açıklayıp beni ikaz ediyor. Diğer âlimler ise, beni yüzüme karşı övüyorlar. Bu yüzden de nefsim gurûrlanıyor. Ebû Ali Farmedî hazretlerinin yermesi, benim için daha hayırlı olduğundan, ona daha çok hürmet ediyorum" derdi.

Ebû Ali Fârmedî buyurdu ki: Talebenin hocasına karşı dili ile saygılı olması gerektiği gibi, söylediğini kalbinden de reddetmemelidir." Bununla ilgili şu rü'yâsını anlatır: Hocam Ebü'l-Kâsım Gürgânî'ye bir rü'yâmı anlattım ve ona, "Senin bana rü'yâmda şöyle böyle dediğini gördüm ve niçin böyle yaptığını sordum" dedim. Hocam, bunun üzerine bir ay benimle konuşmadı ve "Eğer içinde benim söylediklerimi reddetmek duygusu ve cevap almak arzusu olmasa, rü'yânda bana bunu bu şekilde sormazdın" dedi.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Nefehât-ül-üns sh. 402

2) Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye sh. 885, 997, 1095

3) Rehber Ansiklopedisi cild-4, sh. 304

4) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-5, sh. 304

5) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 355

6) Mu'cem-ül-buldân cild-3, sh. 829

7) El-İber cild-3, sh. 288

8) El-Lübâb cild-2, sh. 191

9) Reşehât (Arâbî) sh. 16

10) El-Ensâb sh. 316

11) Hadâik-ül-verdiyye sh. 106

12) Behcet-üs-seniyye sh. 13

13) İrgâm-ül-merid sh. 48